

Andrzej Rybak

Jan Michał Dębski (1889-1976)

Scientific Bulletin of Chełm - Section of Pedagogy nr 1, 206-208

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAN MICHAŁ DĘBSKI (1889-1976)

ANDRZEJ RYBAK

Jan Michał Dębski (1889-1976), nauczyciel, współtwórca i dyrektor Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Chełmie, poseł na Sejm i senator RP, wicemarszałek Sejmu I i II kadencji, polityk, redaktor.

Urodził się 4 XII 1889 r. w Kolonii Mirzec w powiecie iłżeckim. Syn Michała - pisarza urzędu gminnego i Felicji z d. Kwiatkowska. Był dwukrotnie żonaty: pierwszą małżonką była Krystyna z Bielińskich (ślub XII 1921 r.). W małżeństwie tym posiadali dwie córki: Krystynę (1922) i Barbarę (1933). Drugą żoną była Helena z Marszałowiczów.

W zakresie szkoły elementarnej uczył go sam ojciec. Następnie kontynuował naukę w prywatnym gimnazjum Lorenca w Radomiu. W 1905 r. po strajku szkolnym przeniósł się do miejskiej szkoły handlowej z polskim językiem wykładowym. Egzamin maturalny zdał w 1909 r. W 1910 r. rozpoczął studia, początkowo na wydziale przyrodniczym, a następnie na wydziale sztuk i rzemiosł uniwersytetu Liege w Belgii. W czasie studiów był członkiem Związku Młodzieży Polskiej „Zet”, a w latach 1912-1913 pełnił funkcję prezesa Zjednoczenia Młodzieży Polskiej za granicą i Bratniej Pomocy Studentów Polskich w Belgii. W roku 1914 otrzymał stopień kandydata sztuk i rzemiosł, a także zdał egzaminy na kolejny etap studiów. Wybuch I wojny światowej spowodował, że dalsza jego nauka stała się niemożliwa.

Po powrocie do kraju pracował w browarze w Radomiu (do 1916 r.). Był członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej. Po ukończeniu w 1917 r. kursu pedagogicznego, który dawał uprawnienia nauczania w szkołach średnich, rozpoczął prace jako sekretarz Komisji Szkolnej Ziemi Radomskiej. Jednocześnie był nauczycielem w prywatnym gimnazjum i seminarium nauczycielskim w Radomiu. Jeszcze przed odzyskaniem niepodległości przez Polskę (jesienią 1918 r.) rozpoczął tworzenie w Chełmie Seminarium Nauczycielskiego Męskiego. Szkoła znalazła siedzibę w byłym gmachu Instytutu Maryjskiego. W 1920 r. zgłosił się ochotniczo do

wojska – brał udział w walkach z bolszewikami jako żołnierz I warszawskiego pułku szwoleżerów. Za okazane męstwo został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po ukończeniu wojny powrócił do Chełma, gdzie kierował Domem Ludowym i przewodniczył powiatowej organizacji Straży Kresowej.

Od 1916 r. był członkiem Polskiego Stronnictwa Ludowego, a potem PSL „Wyzwolenia”, od lutego do grudnia 1919 r. członkiem Zarządu Głównego tej partii. W grudniu 1919 r. przeszedł do PSL „Piast”, w którym rozwinął aktywna działalność. Już w lutym 1920 r. został członkiem Zarządu Głównego, od września 1920 został członkiem Rady Naczelnej. W latach 1921-1931 pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego i prezesa Zarządu Wojewódzkiego w Lublinie. Po zjednoczeniu ruchu ludowego w 1931 r. był do 1933 członkiem Rady Naczelnej Stronnictwa Ludowego. Po tym okresie wycofał się z czynnej działalności w ruchu ludowym, formalnie jednak nigdy nie wystąpił ze Stronnictwa Ludowego. Od 1932 r. działał w Lidze Morskiej i Kolonialnej, jako wiceprezes stowarzyszenia. Pełnił w niej również funkcje dyrektora biura Funduszu Akcji Kolonialnej i wiceprzewodniczącego zarządu Funduszu Obrony Morskiej, był również członkiem Zarządu Głównego Towarzystwa Pomocy Polonii Zagranicznej.

W okresie 20-lecia międzywojennego Dębski uczestniczył czynnie w pracach parlamentu RP. W 1919 r. wybrany został na posła do Sejmu Ustawodawczego z listy PSL „Wyzwolenie” w okręgu wyborczym Chełm-Hrubieszów-Tomaszów, był jednym z sekretarzy Sejmu. W 1922 r. został wybrany do Sejmu I kadencji (1922-1927) w okręgu wyborczym Lublin – Chełm - Lubartów. 26 XI 1925 został wicemarszałkiem Sejmu. Ponownie uzyskał mandat poselski w 1928 r. w okręgu wyborczym Radom. Przez cały okres funkcjonowania Sejmu I i II kadencji Sejmu był członkiem prezydium Klubu Parlamentarnego PSL „Piast”, pełniąc w nim m. in. funkcje prezesa od 14 VI 1923 r. oraz wiceprezesa od 1930 r. W trakcie działalności parlamentarnej pracował w komisji spraw zagranicznych oraz okresowo w innych komisjach. Znajomość języka francuskiego wyniesiona z okresu studiów ułatwiała mu kontakty z parlamentarzystami obcych państw oraz dyplomatami akredytowanymi w Polsce. Uczestniczył czynnie w pracach Unii Międzyparlamentarnej jako wiceprzewodniczący polskiej grupy i członek Rady Unii. W 1938 r. prezydent RP powołał go do Senatu V kadencji.

Dębski był również dziennikarzem oraz redaktorem. Na początku 1920 r. był współwydawcą i redaktorem pisma „Ludowiec”, przez pewien okres współredagował organ prasowy PSL „Piast” pod tytułem „Wola Ludu”. Jako dziennikarz pisał głównie artykuły o tematyce społecznej i politycznej. W 1921 r. przebywał przez trzy miesiące w Stanach

Zjednoczonych tworząc wśród miejscowej Polonii koła PSL „Piast”. W tym czasie publikował w prasie ludowej w kraju liczne artykuły na temat życia polskiej emigracji. W czasie pracy w Lidze Morskiej i Kolonialnej, jako redaktor miesięcznika „Polska na Morzu” upowszechniał sprawy morskie, od 1934 r. redagował kwartalnik „Sprawy Morskie i Kolonialne”.

We wrześniu 1939 r. ochotniczo zgłosił się do Wojska Polskiego, ale 8 IX został ranny podczas bombardowania dworca kolejowego w Chełmie. W czasie okupacji hitlerowskiej ukrywał się w Janiku k. Ostrowca Świętokrzyskiego oraz w Zgłobicach pod Tarnowem, obawiając się aresztowania. Uczestniczył w tajnym nauczaniu, posługiwał się nazwiskiem Dębowski, a następnie Dąbrowski.

Po wyzwoleniu spod okupacji niemieckiej pracował w szkole zawodowej i gimnazjum w Mościskach k. Tarnowa. W sierpniu 1945 r. został kuratorem okręgu szkolnego we Wrocławiu. W tym okresie ponownie rozpoczął działalność polityczną, będąc prezesem dolnośląskiego ZW PSL we Wrocławiu. W kwietniu 1947 r. został członkiem Komitetu Organizacyjnego, a w czerwcu tegoż roku Centralnego Komitetu Lewicy PSL (grupa antymikołajczykowska). Następnie został członkiem Prezydium Naczelnego Komitetu Wykonawczego „odrodzonego” PSL (jesień 1947), pełnił rolę urzędującego skarbnika. W nowo powstałym Zjednoczonym Stronnictwie Ludowym w XI 1949 r. otrzymał mandat członka RN ZSL oraz kierował pracami Komisji Likwidacyjnej b. PSL. Od 1947 r. kierował Wydziałem Wydawniczym Spółdzielni Wydawniczej „Chłopski Świt”, a w maju 1950 r. został członkiem zarządu Ludowej Spółdzielni Wydawniczej. Następnie pełnił funkcję wiceprezesa Rady LSW. Do 1969 roku pracował w charakterze wiceprezesa w Głównej Komisji Rewizyjnej ZSL.

Był odznaczony: Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Niepodległości (w okresie międzywojennym), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1957). Otrzymał również Krzyż Kawalerski Francuskiej Legii Honorowej (1928) oraz inne odznaczenia zagraniczne.

Zmarł w Warszawie 5 VIII 1976 r. Pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Bibliografia: *Historia sejmu polskiego*, t. 2, red. A. Ajnenkiel, Warszawa 1989; *Kalendarz świętokrzyski 2005*, Kielce 2004; *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. Majchrowski, Warszawa 1994; Kusz J., *Zakład Kształcenia Nauczycieli w Chełmie 1918-1971*, Chełm 1971 (maszynopis w zbiorach Chełmskiej Biblioteki Publicznej im M.P. Orsetti); Łoza S., *Czy wiesz, kto to jest?*, Warszawa 1938; Muszyński Z. M., *Jan Michał Dębowski*, „Gazeta Wyborcza” 2004 nr 191 s. 6; *Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919-1939*, red. A. K. Kunert, Warszawa 1998.